

CZU: 316.42:008
DOI: 10.5281/zenodo.6835621

**DILEMA IDENTITĂȚII CULTURALE ÎN ERA GLOBALIZĂRII:
FACTORI DE RISC ASUPRA SECURITĂȚII CULTURALE**

Victoria BEVZIUC

Republica Moldova, Chișinău

Universitatea de Stat din Moldova

Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

doctor, lector universitar

e-mail: victoriabevziuc@yahoo.ro

ORCID ID: - 0000-0001-9189-641X

Sergiu BÎLBA

Republica Moldova, Chișinău

The phenomenon of the globalization of societies has been thoroughly researched over the last years. Nonetheless, these studies don't cover the whole subject and mostly pay attention to the economic and financial domains giving a lot less credit to the social and cultural components. In this study, our primary goal is to highlight the degree to which the phenomenon of globalization tends to alter the culture and cultural identity of existing societies. Defining the cultural identity, as a means of pointing out separate individuals belonging to a certain culture, while also a differentiating factor between, represents a key element for preserving and enlarging the specter of national cultural values.

Key words: globalization, culture, cultural identity, influence.

Termenul globalizare a apărut pentru prima dată la începutul secolului al XX-lea (înlocuind termenul francez - mondializare, introdus anterior de către economistul francez François Perroux), și a dezvoltat semnificația actuală în a doua jumătate a secolului XX, intrând în uzul popular în anii [1]. Deși fenomenul globalizării la scară largă a început la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, acesta a determinat o expansiune rapidă a conectivității economiilor și culturilor lumii în viitorul apropiat [2].

Încă de la apariția sa, conceptul de globalizare a generat mai multe definiții și interpretări, care pretind a fi cele mai obiective. Însă, reieșind din caracterul complex al conceptului, multe cercetări, articole și discuții rămân adesea concentrate pe un singur aspect al globalizării.

Astfel, Anthony Giddens susținea că: „Globalizarea poate fi astfel definită ca intensificarea lumii, relațiilor sociale care leagă localitățile îndepărtate în așa fel încât întâmplările locale să fie modelate de evenimente care au loc la mulți kilometri distanță și invers” [3]. În 1992 Roland Robertson, profesor de sociologie la Universitatea din Aberdeen și un scriitor timpuriu în domeniu, a descris globalizarea drept „compresia lumii și intensificarea conștiinței lumii în ansamblu” [4].

O altă definiție a globalizării îi aparține lui David Jonathan Andrew Held și a co-scriitorilor săi, presupunând „transformarea în organizarea spațială a relațiilor și tranzacțiilor sociale - evaluată în termeni de extensie, intensitate, viteză și impact - generând fluxuri transcontinentale sau interregionale” a fost numită „probabil cea mai citată definiție” [5].

Actualitatea temei abordate constă în faptul că, până la moment termenul „Globalizare” nu are o definiție clară, sau cel puțin acceptată la scară largă. Aceasta se mai datorează și faptului că, în mare parte, cercetările la capitolul dat sunt efectuate pe domenii înguste, în special domeniul economic, politic, dar mai puțin social, sau cultural.

În același timp, rezultatele studiilor efectuate până la moment nu ne oferă o poziție clară față de subiectul abordat – este acest fenomen unul benefic pentru întreaga societate mondială, sau nu.

Referindu-ne la globalizarea culturală, este necesar de identificat aria de acoperire a acestui fenomen, întru evitarea anumitor neclarități. Așadar - cultura reprezintă combinația dintre cunoștințele omului, convingerile și normele pe care le adoptă societatea, cărora acesta îi aparține și pe care le transmite ulterior viitoarelor generații. Este acel factor principal de socializare care reglementează diverse sfere ale interacțiunii între oameni, începând cu comunicarea zi de zi și până la funcționarea celor mai complicate mecanisme.

- Identitatea culturală presupune ansamblul de particularități ale unei culturi sau grup, care permit indivizilor să se identifice ca membri ai acestora, dar și să se diferențieze de alte grupuri culturale.

Prin urmare „Globalizarea culturală” presupune procesul de interconectare a acestor convingeri și norme, omogenizarea procesului de interacțiune între oameni. Globalizarea culturală se referă la transmiterea de idei, semnificații și valori în întreaga lume în așa fel încât să extindă și să intensifice relațiile sociale [6]. Acest proces este marcat de consumul comun de culturi care s-au răspândit prin intermediul călătoriilor în alte țări, mass-media și rețelele de socializare. Deducem că schimbul cultural se produce o dată cu participarea la relații sociale extinse care depășesc frontierele naționale. Astfel, globalizarea culturală presupune formarea unor norme, viziuni și cunoștințe generale cu care oamenii își asociază identitățile culturale individuale și colective.

În acest sens, înainte de a purcede la enumerarea factorilor de risc, este important să evidențiem avantajele globalizării la capitolul abordat și astfel, putem menționa mai multe aspecte, cum ar fi:

- Transmiterea de idei, semnificații și valori în întreaga lume, extinderea și intensificarea relațiilor sociale.
- Formarea unor norme, viziuni și cunoștințe generale cu care oamenii își asociază identitățile culturale individuale și colective.
- Participarea la relații sociale extinse, care depășesc frontierele naționale.
- Consumul comun de culturi.

Prin urmare, în calitate de efecte pozitive ale globalizării pot fi enumerate:

- Promovarea valorilor general-umane în toate țările lumii, ca consecință a globalizării culturale. Aici pot fi evidențiate valori ca - viața umană, respectarea drepturilor și libertăților omului, egalitatea în drepturi, pacea, egalitatea de gen ș.a. Chiar dacă acest fapt atinge parțial identitatea unor culturi contemporane, trebuie să înțelegem că acesta este unul din cele mai importante avantaje ale globalizării culturale. Plasarea „individului” în centrul atenției, specifică societăților democratice și promovarea drepturilor și libertăților omului în întreaga lume, poate influența revizuirea viziunilor (prezente în unele societăți totalitariste) și salva multe vieți omenești.

- Progresul tehnico-științific. Actualmente sunt efectuate foarte multe cercetări științifice pe diverse domenii (medicină, fizică, astronomie, agricultură, tehnică), iar rezultatele acestora pot fi utilizate în beneficiul comunității internaționale:

- ✓ Elaborarea de mecanisme eficiente de tratament împotriva diferitor boli, efectuarea operațiilor complicate, inclusiv și de transplant de organe, care duc la salvarea multor vieți omenești.

- ✓ Invențiile la capitolul unelte și mecanisme, unități de tehnică, care au ca efect facilitarea muncii oamenilor și obținerea unor rezultate mult mai mari atât în industrie cit și în agricultură; apariția oportunităților de a călători în siguranță; apariția posibilității de studiere a cosmosului etc. La fel, acest lucru permite obținerea unor rezultate (produse) de aceeași calitate, indiferent de locul unde au fost produse, inclusiv și facilitarea transportării acestora în siguranță.

- ✓ Dezvoltarea ansamblului de tehnici informatice presupune oportunitatea de comunicare și transmitere de informații indiferent unde ne-am afla noi, sau destinatarul. Această opțiune permite oamenilor să mențină relații de prietenie, de colegialitate, să întrețină afaceri de la distanță, sau chiar să muncească/studieze de la distanță.

- Răspândirea elementelor culturale. La capitolul dat se fac referințe la extinderea oportunităților de recreație (muzică, dans), care s-au infiltrat în viața noastră și care ne fac să petrecem timpul liber într-o formă mai distractivă. Aici mă refer la răspândirea culturii „pop”, sau mai nou „K-pop”, răspândită, în special prin intermediul televiziunii și rețelelor de socializare. Astfel muzica și dansul, care au apărut într-o regiune, s-a răspândit în toată lumea datorită aprecierii de către reprezentanții altor culturi.

- Promovarea sportului și a educației fizice. Promovarea, la nivel internațional a diferitor tipuri de sport (fotbal, volei, tenis, arte marțiale), duce la diversificarea activităților oamenilor în toată lumea, chiar dacă sunt părți componente a diferitor culturi. În consecință, am concluziona că este vorba de promovarea unui mod de viață sănătos, organizarea competițiilor

(ștafete, campionate, turnee) la nivel național, regional și internațional și interacțiunea dintre oameni, prin intermediul elementului comun – sportul.

În contextul celor menționate, este important să evidențiem impactul acestui proces asupra identității culturale. Astfel, potrivit studiului „Identitate culturală: delimitări conceptuale” semnat de Tatiana Comendant și Ana Mitriuc - în lumea contemporană globalizată, caracterizată printr-o creștere a contactelor interculturale, identitatea culturală este, în mod constant, reprezentată, negociată, conservată și disputată prin prisma practicilor comunicative. Aceasta se manifestă, în esență, prin specificul cunoștințelor asimilate de oameni, prin acțiunea lor pentru conservarea unor obiceiuri și promovarea valorilor spirituale, prin comportamentul de consum al respectivelor creații, unele dintre acestea fiind difuzate și prin sistemul instituțiilor culturale.[7]

Adrian Otovescu, în lucrarea sa *Conservarea identității culturale în mediile de emigranți din Europa* oferă patru tipuri de identitate culturală: *individuală, culturală de grup, regională și națională*. La fel, acesta menționează că - identitatea culturală este identitatea împărtășită de membrii aceleiași culturi. Conceptul de identitate culturală poate fi circumscris prin invocarea atât a dinamicii culturale, cât și a individului ce încearcă să țină pasul cu această dialectică. Astfel, identitatea culturală ține, în cea mai mare parte, de alegerea proprie a fiecărei persoane, care trebuie să fie liberă de a se recunoaște în valorile, tradițiile unei comunități determinate și a le împărtăși. [8]

Prin urmare, interacțiunea dintre diferite culturi, în calitate de fenomen inevitabil și contribuția la dezvoltarea identității culturale depinde atât de fiecare individ separat, cât și de întreaga societate, compusă din acești indivizi. Acest lucru se poate întâmpla, desigur, în condiția în care, în procesul de interacțiune, o cultură nu le asimilează definitiv pe celelalte.

În pofida tuturor punctelor forte pe care le prezintă procesul de globalizare, nu putem nega și impactul, mai puțin favorabil a acestui proces asupra identității culturale a societăților. Acest lucru se întâmplă, în special datorită inegalității în dezvoltare a societăților. Astfel, interconectarea culturală, în mod ideal presupune preluarea reciprocă a cunoștințelor, convingerilor, normelor, într-o astfel de măsură încât să asigure dezvoltarea tuturor societăților aflate într-o astfel de relație. Totuși, datorită acestei inegalități în dezvoltare culturală a societăților, avem de afaceri cu efectul de „invazie” a culturii unor societăți, iar în unele cazuri chiar asimilarea altora mai puțin dezvoltate. În acest sens, este de menționat influența culturală occidentală, după căderea „Lagărului Socialist” de la începutul anilor 1990, compus din țările cu orientare politică socialistă, prietenoase URSS-ului. La fel, pentru moment, este evidentă influența culturală a societăților asiatice (China, Japonia, Coreea de Sud) și care se manifestă pe mai multe domenii.

Prin urmare, este vorba de unele efecte asupra culturii noastre, care au o influență mai puțin benefică:

- Scăderea unicității culturii comunităților odată izolate. Afectarea negativă a identității naționale, ca urmare a suprapunerii culturilor țărilor dezvoltate pe cele din țările în curs de dezvoltare, printr-o uriașă presiune comercială și media. Astfel, unele societăți care, din anumite motive au fost izolate de restul lumii o perioadă îndelungată riscă să fie asimilate din punct de vedere cultural, iar ca urmare să dispară ca identitate culturală. În acest sens, drept exemplu clasic, poate fi adusă situația populației aborigene din America de Nord și din Australia.

- Influența asupra limbilor vorbite în societăți, sau chiar dispariția unor limbi minoritare. Dezvoltarea rapidă a societăților occidentale au impus, în procesul de comunicare inter-sociale utilizarea multor neologisme, în special din limbile vorbite în aceste societăți (Engleza, Franceza, Germana), care, la rândul său duc la scoaterea din uz a multor termeni din limbile locale (arhaisme). La fel, studiarea limbilor străine, cum ar fi Engleza, Franceza, Germana, sau mai nou Chineza, Japoneza, Coreeana, pentru a avea o comunicare cât mai mare cu toată lumea, duce inevitabil la dispariția unor limbi minoritare, ca rezultat al lipsei de utilizare pe parcursul existenței mai multor generații. În acest sens, în comunicarea de azi putem observa că folosim mai multe neologisme decât cuvinte autohtone.

- Modificarea sau dispariția tradițiilor indigene. Pe parcursul desfășurării procesului de globalizare culturală, foarte multe din tradițiile locale sunt afectate sau chiar înlocuite cu altele, care vin din exterior și care sunt promovate cu vehemență. Astfel, dacă ar fi să ne referim la societatea noastră, în ziua de azi suntem dispuși să marcăm ziua îndrăgostiților la 14 februarie de st.Valentine's Day și mai puțin la 24 februarie de Dragobete, la fel ne mascăm și sărbătorim la 31 octombrie Halloween-ul sau Sărbătoarea tuturor Sfinților – caracteristică Țărilor Occidentale unde predomină religia Creștină Catolică și Protestantă. Nu putem lăsa în umbră nici „Anul Nou Chinezesc”, care în ultima perioadă s-a infiltrat în rândurile evenimentelor tradiționale sărbătorite în țara noastră. În schimb puțini din conașionalii noștri ar putea, în ziua de azi, să ne vorbească despre Paparudă, Drăgaică sau Caloian.

- Promovarea elementelor de creație artistică a altor societăți în defavoarea celor tradiționale. Mai multe practici culturale, inclusiv muzica tradițională, se văd nevoite să cedeze, sau să sufere modificări în procesul de fuziune a tradițiilor. Astfel, pentru a putea fi atractivă, sau pentru a nu fi supusă riscului de a fi înlocuită cu cea occidentală, sau asiatică, muzica tradițională este nevoită să împrumute multe elemente străine. Acest lucru duce inevitabil și la renunțarea la instrumentele muzicale tradiționale.

Concluzii. În procesul de dezvoltare, de la o perioadă la alta, fiecare cultură își adaugă unele caracteristici noi, dar și le pierde pe altele, care ies din uz. Astfel, cultura se află într-o permanentă schimbare și prin urmare, pentru a avea o cultură bogată în viitor, este necesar de a contribui la dezvoltarea acesteia, deoarece o societate privată de identitate culturală este o societate privată de existență în viitor.

Așa cum menționa și Mahatma Gandhi „*Nici o cultură nu poate trăi dacă încearcă să fie exclusivistă*” prin urmare nu poate fi negată și importanța relației de interacțiune între culturi, care în mod inevitabil duce la dezvoltare. Totuși diferențele culturale sunt acelea care ne identifică ca societate, națiune, popor și astfel, păstrarea acestei identități culturale și ocrotirea culturii naționale rămâne a fi o preocupare primordială.

În acest context, este important de întreprins mai multe acțiuni:

- Evidențierea rolului identificării culturale a fiecărei persoane, care face parte din societate,
- Amplificarea rolului educației în spiritul cunoștințelor, convingerilor, credințelor tradiționale,
- Intensificarea rolului statului în promovarea politicilor de protecție și dezvoltare a valorilor culturale autohtone.

-

BIBLIOGRAFIE

1. FRANK, ANDRE GUNDER ReOrient: Economia globală în epoca asiatică. Berkeley: University of California Press, 1998. ISBN 978-0-520-21474-3.
2. JAMES, P., STEGER, MANFRED B. „O genealogie a globalizării: cariera unui concept”. Globalizări. 11 (4): 417–34, 2014. DOI:10.1080/14747731.2014.951186. S2CID 18739651.
3. Giddens, A. Consecințele modernității. Cambridge: Polity Press, 1990. p. 64. ISBN 0-7456-0793-4. OCLC 22305142.
4. ROBERTSON, R. Globalizare: teorie socială și cultură globală (Reprint. Ed.). Londra: Înțelept, 1992. ISBN 978-0-8039-8187-4. OCLC 28634687.
5. DHL Global Connectedness Index 2014 (PDF). DHL. 11 martie 2014. Arhivat din originalul (PDF) la 2 februarie 2015. Adus 31 martie 2015.
6. JAMES, PAUL. Globalism, naționalism, tribalism. Londra: Sage Publications. Arhivat din original la 29 aprilie 2020. Adus 20 decembrie 2017.
7. COMENDANT, T., MITRIUC, A. Identitate culturală: delimitări conceptuale. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/237-242_13.pdf

8. OTOVESCU, A. Conservarea identității culturale în mediile de imigranți români din Europa. București: Ed. Muzeului Național al Literaturii Române, 2013. (Col. Aula Magna). ISBN 978-973-167-179-6.